

ret tantum probabilis, sic etiam esset conclusio, eo quod ejus extrema uniretur tantum probabiliter uni medio in premissis ut si dicas: Omnis Discipulus diligit magistrum; Judas fuit discipulus Christi; ergo dilexit Christum: haec conclusio est tantum probabilis, imo falsa; consequenter non est conclusio Theologica, quae debet esse certa vera.

Porro conclusio potest virtualiter contineri in premissis dupliciter. 1. Ratione connexionis naturalis, hoc est, vel ut proprietatis in essentia, vel ut effectus in causa, ut si dicas: Omnis homo est risibilis; Christus est homo; ergo Christus est risibilis; haec conclusio continetur in premissis tanquam proprietatis in essentia, seu ratione connexionis naturalis, quam risibilitas habet cum homine. 2. Potest contineri virtualiter conclusio in premissis ratione significationis, hoc est, vel ut pars in toto, vel ut singulare in universali, vel ut implicatum in explicito terminis aequivalentibus expressum, ut si dicas: Christus pro omnibus mortuus est; ergo pro me mortuus est. Conclusio continetur in Antecedente, non ratione connexionis naturalis, sed ratione significationis, seu ut pars in toto, aut singulare in universali; qui enim dicit explicite totum aut universale, dicit implicite partem aut quoddam singulare. Similiter si dicas: Christus est unus substantia cum Patre; ergo est Patri consubstantialis; quia esse unus substantia, & esse consubstantialis, idem significant diversis terminis. Hujusmodi autem conclusio non est proprie & stricte conclusio, quae a notioribus ad minus nota debet procedere, sed est potius explicatio significationis premissarum, & est immediate revelata, & ideo certitudine fidei, & ad fidem pertinet: igitur questio nostra est tantum de conclusione stricte dicta, seu contenta virtualiter in premissis ratione connexionis. His notatis & suppositis.

Dico 1. Theologia, sive quoad habitum, sive quoad actum seu conclusionem, est certior quoad se omnibus aliis Scientiis naturalibus, etiam habitu primorum principiorum; non tamen quoad nos. Ibid.

Probatum prima pars. Theologia certitudinem habet ex lumine divine scientiae seu ex revelatione divina, in quam ultimatè resolvitur, & quae falli non potest: aliae autem scientiae naturales certitudinem habent ex naturali lumine rationis humanae, quae (quavis objectum, circa quod versatur, sit quandoque certissimum) est tamen tenebris per peccatum obvoluta & erroris obnoxia: Ergo. Ibid.

Probatum 2. Pars. Illud est magis certum quoad nos, quod plenius consequitur intellectus, quod est illi magis connaturale & proportionatum, quodque ipsum magis satiat & quietat: atque conclusiones scientiarum naturalium sunt magis connaturales & proportionatae intellectui humano, magis ab ipso penetrantur, magis ipsum satiant & quietant propter eorum evidentiam, in qua, ut dixi, nihil quiescit intellectus humanus, quam conclusio Theologica, quae est obscura & invidens, utpote innixa fidei. Imo fides ipsa, quae ex parte moti est certissima, patitur quandoque motus dubitationis indeliberatos propter debilitatem ingenii, nondum videntis veritatem: Ergo. Ibid. ad 1. & 2. quest. 4. art. 8. o.

Dico 2. Quavis conclusio proprie Theologica sit certior aliis scientiis naturalibus, non est tamen formaliter, quia conclusio, certa certitudine supernaturali fidei, nec pertinet ad fidem.

Sequitur ex dictis: Implicat enim essentiae naturalis esse proprietatem supernaturalem. Theologia autem est habitus entitativè naturalis, ut dictum est, cujus proprietates est certitudo: ergo. Sed insuper.

Probatum: Conclusio Theologica, reduplicativè quae talis, non est immediate revelata, nec solo fidei motivo nititur; sed est tantum virtualiter & mediatè revelata in suis premissis, ex quibus per discursum humanum deducitur: unde illi assentimur, non præcisè propter revelationem, sed quia lumine naturali percipimus esse connexam cum veritate revelata: atque fides seu certitudo supernaturalis fidei innitit soli & immediatè revelationi: ergo.

Dicitur: Conclusio Theologica formaliter & reduplicativè quae talis, id est, reduplicativè ut illata ex premissis per discursum: quia specificativè & materialiter sumpta potest esse de fide, si nempe aliunde sit immediatè revelata & ab Ecclesia definita, ut patet in hoc syllogismo: Duplex natura duplex est voluntas; atque in Christo est duplex natura: ergo duplex voluntas. Haec conclusio, quavis formaliter ut conclusio, non sit de fide; materialiter tamen sumpta est de fide, quia est ab Ecclesia definita contra Monothelitas.

Obiectus 1. contra primam partem primae conclusionis. Dato, quod conclusio Theologica illata ex duabus premissis de fide sit certior quavis scientia naturali, saltem illa, quae deducitur ex una premissa de fide, & ex altera naturali non videtur certior: Ergo. Probatum Antecedens: premissa naturalis est causa certitudinis conclusionis; atque, quod est causa certi-

tudinis alicujus conclusionis, est certius illa, ex hoc vulgari axioma, Propter quod unumquodque tale & illud magis: ergo.

R. N. Antecedens. Ad probationem D. Majorem: premissa naturalis est causa adequata certitudinis conclusionis, N. Majorem; causa inadeguata, C. Majorem: & ad hunc sensum distincta Minor N. Consequentiam. Axioma autem allatum intelligitur potissimum de causa formali; & estò intelligeretur de causa efficiente, deberet intelligi de causa adequata, non inadeguata, ut patet in generatione muli.

Subsumes: Atque effectus in presenti materia debet conformari cause inadeguatae: ergo. Probatum Anteced. ex hoc altero communi principio: Conclusio sequitur debiliorem partem: Ergo.

R. 1. N. Antecedens. Ad probationem R. non unam esse hujus axiomatis intelligentiam. Quidam illud restringunt ad quantitatem & qualitatem premissarum, ita ut si premissarum una sit universalis, altera particularis, una affirmativa, altera negativa conclusio sit particularis aut negativa. Alii, & bene, intelligunt de premissa debiliore secundum se & solitarie sumpta, non verò ut conjuncta & subordinata propositioni de fide, ex cuius nempe consortio elevatur & certior evadit, si non intrinsecè, saltem extrinsecè, in quantum deservit formaliter propositioni fidei tanquam instrumentum ejus ad inferendam conclusionem: certius enim assensum veritati demonstrat, si eam novimus approbati a gravi & maxime ab infallibili auctoritate. Neque tamen inde sequitur, premissam tantum opinativam seu probabilis posse etiam sic elevari; quia propositio opinativa non est capax certitudinis, si enim fieret certa, destrueretur ut opinativa.

Ceterum, quidquid sit de istis solutionibus, R. 2. etiam in presenti causa axioma verificari, & conclusionem eatenus sequi debiliorem partem, quatenus est minus certa quam premissa de fide, & quam si inferretur ex duabus premissis de fide, licet tamen sit certior quam ipsa premissa naturalis, aut quam si inferretur ex duabus premissis naturalibus.

Obiectus 2. Conclusio Theologica non est certior saltem habitu primorum principiorum, qualia sunt; Quodlibet est, vel non est; Totum est majus sua parte, & similia: ergo. Probatum Antecedens. 1. Principia sunt certissima; certissimo autem nihil est certius. 2. In assensu primorum principiorum intellectus operatur per modum naturae, in assensu autem conclusionis operatur liberè; atque intellectus agens necessariò & per modum naturae immobilis operatur, quam dum agit liberè: ergo. 3. Primorum principiorum notitia habetur sine discursu ex sola apprehensione terminorum, unde est certa ex se. Notitia vero conclusionis habita per discursum est certa ab alio & per participationem principiorum: atque, quod est ex se certum, certius est eò quod est certum per aliud: ergo 4. Circa prima principia nulla unquam dubitatio oritur: circa vero conclusiones Theologicas multa oriuntur dubia, multae controversiae, ut experientia constat: Ergo.

R. N. Antecedens ad primam probationem D. Maj. prima principia sunt certissima certitudine objectiva, de qua non agitur, C. certitudine subjectiva & ex parte moti, de qua agitur, N. Ad secundum D. Min. Intellectus agens naturaliter immobilis operatur, quam dum agit liberè in eodem ordine, C. in diverso & superiori ordine. N. Sic intellectus, assentiens liberè, rebus supernaturalibus fidei ex motione gratiae, firmius operatur quam dum necessariò assentitur primis principiis; quia gratia quantum ex se firmius & magis idefectibiliter, licet liberè moveret ad actus supernaturales, quam natura impellens necessariò ad actus naturales. Conclusio autem Theologica, quavis sit entitativè naturalis, est tamen originativè supernaturalis, utpote innixa fidei & reducibilis ad principia supernaturalia, cui non potest subesse falsum. Neque refert, quod lumen rationis, quo veritatem primorum principiorum percipimus, sit etiam a Deo, sicut lumen fidei: est enim in hoc disparitas, quod lumen rationis sit a Deo ut causa exemplari & efficiente, equidem in ortu suo purum & lucidum, sed per peccatum obscuratum & variis erroribus obnoxium. Lumen autem fidei est a Deo, ut a prima veritate in dicendo, quae proinde nec fallere, nec falli potest.

Ad tertiam potest Minor alterutra solutio præcedens adhiberi: 1. sic distinguendo: quod est ex se certum, certius est objective eo, quod est certum per aliud, C. certius est subjective, N. Vel sic: quod est ex se certum certius est eo, quod est certum per aliud, in eodem ordine, C. in diverso & superiore ordine, N.

Ad quartam D. Ant. Circa conclusiones Theologicas multae oriuntur dubia, multae controversiae ex defectu moti, N. ex defectu intellectus, qui non quiescit nisi in evidenti, C. Ex quo sequitur, quod licet Theologia sit certior quoad se, non tamen quoad nos, ut dictum est in conclusione. Insuper advertendum, quod multae controversiae moveantur in Theologia circa conclusiones, quae non sunt verè Theologicae, quia non sunt de-

deducta ex duabus premissis de fide, aut ex una de fide & altera naturali certa. Et quantum ad eas, quae moventur circa conclusiones merè Theologicas, sapè contingunt non ex animo dubitante, sed gratia veritatis magis elucidandae & ingenii exercendi.

Petes, utrum propositio, deducta ex duabus propositionibus mediatè tantum revelatis, debeat adhuc censeri Theologica?

R. Affirmativè, etsi forte non ita strictè, & potest reduci saltem mediatè in formaliter revelata. Sicut in scientiis naturalibus est vera demonstratio, quamvis procedat ex principis mediatè tantum per se notis: alioquin paucissimae forent verae demonstrationes.

Obiectus 3. contra secundam conclusionem. In hoc syllogismo: Omnis homo est risibilis; atque Christus est homo: ergo Christus est risibilis, conclusio pertinet ad fidem: ergo. Probatum Antecedens: haec conclusio pertinet ad fidem, quam qui negat est haereticus; atque, qui negaret hanc conclusionem, Christus est risibilis, foret haereticus: Ergo.

R. N. Antecedens: ad probationem D. Minorem: qui negaret hanc conclusionem foret haereticus formaliter, N. non est enim fides; praesumptivè seu illativè, C. quia, qui negat aliquam conclusionem, ideo negat, vel quia non percipit connexionem inter illam & premissas, vel quia negat premissas; & cum in hoc syllogismo connexio inter premissas, & conclusionem sit necessaria & evidens, qui negaret conclusionem praesumeretur negare non connexionem, sed hanc premissam, Christus est homo: & ideo dico, quod foret praesumptivè seu illativè haereticus.

Instantis: Qui in hoc discursu: Christus est mortuus pro omnibus: ergo est mortuus pro me, negaret conclusionem, foret formaliter haereticus præcisè quia negaret hanc conclusionem; atque haec conclusio est Theologica: ergo. Probatum: est deducta ex immediatè revelatis: ergo.

R. N. Minorem. Ad probationem D. Antecedens: est deducta ex immediatè revelatis ratione connexionis & per veram illationem ex notioribus, N. ratione significationis & per nudam explanationem premissae, C. qui enim dicit, Christum esse mortuum pro omnibus, dicit, si non quoad verba, saltem quoad sensum, esse mortuum pro illo & illo, & singulari. Unde haec propositio: Christus est mortuus pro me, est immediatè revelata quoad sensum, ut dictum est in notamiibus.

ARTICULUS VIII.

Leviore difficultates, quae supersunt ex quaestione Divi Thomae, breviter resolvuntur.

Quæritur 1. Utrum Theologia sit una specie scientia?

R. Affirmativè. Hic art. 3. o. Ibid. Probatum: Scientie desumunt suam unitatem specificam ab objecto, non materiali, sed formali; atque Theologiae est unicum objectum formale quod & quo: ergo. Probatum Minor: obiectum formale quod Theologiae est Deus sub ratione deitatis, in ordine ad quem cetera attingit. Obiectum formale quo, seu sub quo est revelatio divina, mediata scilicet, & virtualis, ita ut nihil attingat nisi sub hac ratione formali; patet ex antecedentibus. Sicut ergo potentia visiva est unica, quia, licet plura materialitèr diversa, puta hominem, equum, &c. respiciat, omnia tamen respicit sub una ratione colorati lucidi. Sic Theologia est specie una, quia, licet multa materialitèr diversa respiciat, omnia tamen respicit sub una ratione formali virtualis & mediatè revelationis.

Dices: In syllogismo Theologico, cujus una premissa est naturalis & altera supernaturalis, sunt duo lumina, unum supernaturale, scilicet fides, aliud naturale: in syllogismo autem, cujus duae premissae sunt supernaturales, est unicum lumen scilicet supernaturale fidei; atque lumina premissarum influunt in conclusionem: ergo conclusio illata ex duabus premissis, quarum una est naturalis, altera supernaturalis, est diversa ab ea, quae inferretur ex duabus premissis supernaturalibus.

R. Ista duo lumina esse sibi subordinata, scilicet, naturale supernaturali, tanquam habitui primorum principiorum, & ideo non influere in conclusionem nisi sub eadem ratione formalis & mediatè revelationis; non secus ac si duae premissae essent supernaturales.

Quæritur 2. Utrum Theologia sit simul speculativa & practica?

R. Esse simul speculativam & practicam; quia attingit speculabilia & practica sub una & eadem ratione divine revelationis. Est tamen magis speculativa quam practica; quia principallius agit de rebus divinis, quam de actibus humanis. Ibid. art. 4. o.

Hic sicut S. Doctor: verum quidam ex ejus discipulis ulte Theol. Billuart. Pars Prima.

rius quaerunt, an utramque dotem possideat simpliciter formalitèr, an tantum unam simpliciter & aliam secundum quid: sit respondent ut plurimum, quod utramque habeat simpliciter, sed formalitèr eminentèr. Et cum obiectis, practicum, & speculativum esse differentias essentialitèr oppositas, quae uni scientiae non possunt competere, quidam negant Antecedens, & dicunt esse tantum accidentales. Alii respondent, esse differentias scientiarum naturalium tantum divisivas; non verò scientiae, cujus objectum est infinitum; & ea, quae in inferioribus dispersa sunt, in superioribus adunari.

Equidem, si consideretur Theologia prout respicit diversa objecta particularia, continetur diversis tractatibus speculationis & practicos, indubium est, quod sit simpliciter speculativa & practica. Sed, si consideretur prout est unus & simplex habitus, videtur nobis probabilis, & S. Thomae conformis, quod sit simpliciter speculativa, & secundum quid practica. Ratio est: quia haec scientia est simpliciter speculativa & secundum quid practica, cujus finis intrinsecus ultimus & primarius est speculatio, & si quid circa praxim tractet, ad speculationem ordinat; atque talis est Theologia: ergo. Prob. Min. finis intrinsecus Theologiae ultimus & primarius est aeterna beatitudo, seu possessio Dei, quae juxta D. Thomam & Thomistas consistit in visione & contemplatione Dei, & omnia practica, de quibus agit, ad hunc finem refert. Principallius, inquit S. Doctor hic 6. o. agit de rebus divinis quam de actibus humanis, de quibus agit secundum quod per eos ordinatur homo ad perfectum Dei cognitionem, in qua aeterna beatitudo consistit: Ergo.

Quæritur 3. Utrum Theologia nostra sit sapientia?

R. Affirmativè. Ibid. art. 6. o. Quia sapientia est scientia considerans causas altissimas; hoc enim unum dumtaxat addit sapientia scientiae communiter sumptae: unde ille sapiens dicitur in unoquoque genere, qui considerat causam altissimam istius generis; ut in genere aedificii artifex, qui disponit formam domus, dicitur sapiens, & Architectus respectu inferiorum artificum; qui dolant ligna, vel parant lapides: atque Theologia considerat causam altissimam in omni genere, nempe Deum, & sub ratione altissima, scilicet divina revelatione: ergo.

Quæritur 4. Utrum Theologia sit argumentativa?

R. Affirmativè. Ibid. art. 8. 8. Sequitur ex præcedentibus. Etenim omnis scientia est argumentativa, quia omnis scientia deducit conclusiones ex principis, quod est argumentari; atque Theologia est scientia, ut probatum est: ergo. Confer art. 4. hujus Dissertationis.

Quæritur 5. Utrum Theologia argumentetur ad probanda sua principia?

R. Quod, sicut aliae scientiae non argumentantur ad sua principia probanda, sed ex principis argumentantur ad ostendendum alia; ita Theologia non argumentatur ad probanda sua principia, quae sunt articuli fidei, sed ex eis procedit ad aliquid ostendendum. Ibid.

Et quavis scientiae naturales possint probare sua principia a posteriori, seu per effectus, id tamen non potest Theologia. Ratio disparitatis est: quod proportio inter effectus & causas naturales cognoscatur lumine naturali, non autem inter supernaturales. Potest autem Theologia sua principia explicare similitudinibus & exemplis. Sic Apost. 1. ad Cor. 15. explicat futuram resurrectionem exemplo grani, quod seminatur & reviviscit in alia forma. Sic SS. Patres explierunt mysterium Sanctissimae Trinitatis exemplo Solis emittentis lucem. Integritatem B. Virginis exemplo radii transeuntis per crystallum. Item probat evidentè suorum principium credibilitatem per varia motiva credibilitatis, de quibus alibi.

Insuper advertendum est, quod, quavis in scientiis naturalibus scientiae inferiores nec probent sua principia, nec contra negantem principia disputent, sed hoc relinquunt superiori scientiae; suprema tamen inter eas, scilicet Metaphysica, disputat contra negantem sua principia, si adversarius aliquid concedit; si autem nihil concedat, non potest contra eum disputare probando, potest tamen solvere rationes ipsius. Similiter Theologia, cum non habeat superiorem, disputat cum negante sua principia, argumentando quidem & probando unum negatum per aliud concessum, si adversarius aliquid concedat, ut faciunt haeretici & Judaei. Si autem adversarius nihil concedat, ut sunt Infideles, non restat amplius via ad probandum positivè sua principia seu articulos fidei per rationes, sed negativè scilicet ad solvendum rationes, si quas adducit contra illa: cum enim fides infallibili veritati nitatur, impossibile autem sit de vero manifestari contrarium; manifestum est probationes, quae contra fidem inducuntur, non esse demonstrationes, sed solubilia argumenta. Ibid.

Id tamen sic intellige, non quod Theologus possit evidentè ostendere falsitatem argumenti, quod proponitur contra fidem, evidentia, ut dicunt, intrinseca: alioquin deberet ostendere evidentè veritatem oppositam, quod fieri non potest, cum

alis veritas ad fidem pertineat; sed quod per bonas rationes & manifesta motiva credibilitatis possit prudenter sibi & aliis persuadere, argumentum, quod proponitur contra fidem, non esse admittendum ut verum, quod est solvere argumenta contra fidem evidenter evidentiā, ut vocant extrinsecā.

Quæritur 6. Ex quibus locis Theologia deprimat sua argumenta, seu quot, & qui sunt loci Theologici?

R. Communiter assignari decem. Primus est Scriptura sacra. Secundus, Traditio Apostolica. Tertius, Ecclesie Catholice consuetudo & auctoritas. Quartus, Definitio Concilii œcumenici. Quintus, Sedis Apostolice seu Romani Pontificis auctoritas. Sextus, alicujus Patris aut Ecclesie Doctoris auctoritas. Septimus, Sententia Doctorum graviorum. Octavus, Ratio naturalis. Nonus, Auctoritas Philosophorum. Decimus, Historia humana. Neque refert, S. Thomam hic ad 2. quatuor tantum enumerare locos Theologicos, scilicet, Scripturam sacram, Doctores, Philosophos, & rationem naturalem: non enim fuit S. Doctoris propositum sibi recensere omnes locos Theologie, sed solum ostendere Theologiam esse argumentativam.

Duo tantum hic notanda sunt: Primum ex quinque primis dumtaxat locis argumenta infallibilia deduci: ex quinque ultimis solum probabilia, nisi forte ex sexto & septimo, quando nempe vel omnes Patres, vel omnes Doctores in aliqua veritate asserenda unanimiter conveniunt; tunc enim regulariter loquendo est certum & infallibile argumentum inde deductum, cum unanimis sensus Patrum aut Doctorum videatur ipsius Ecclesie sensus. Ibid. ad 2.

Aliud notandum; non omnes locos assignatos esse proprie Theologicos, sed dumtaxat septem primos. (Ibid.) Tribus ultimis autem utitur Theologia tanquam extraneis & probabilibus argumentis. Etenim generatim loquendo in quacunque scientia sunt duo loci arguendi, scilicet auctoritas & ratio; quia mens humana alicui rei assensum non præbet nisi vel auctoritate dicentis, vel evidentiā objecti inducatur: cum ergo in rebus Theologicis, quæ fidei innotent, evidentiā objecti desit, sola auctoritas Dei revelantis est proprius locus in ea argumentandi. Utitur tamen ratione humana tanquam ancilla, ut fidei deserviat, non ut dominetur, aut æquo pede incedat; cum enim gratia non tollat naturam, sed subjiciat & perficiat, ita oportet, quod naturalis ratio fidei subserviat & obtemperet, sicut naturalis inclinatio voluntatis charitati obsequitur: unde Apost. 2. ad Cor. 10. dicitur: *In captivitatē redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.* Tres autem ultimi loci pertinent ad rationem humanam: septem primi ad auctoritatem divinam.

Quidam institutum hic tractatum de locis Theologicis; sed nos remittimus ad tractatum de Fide. De his fuscè scripsit noster Cano, cujus opus, tam propter styli elegantiam quam propter doctrinæ præsentiam, omnium eruditiorum plausibus comprobatur, & omnibus Theologis assidue volendum jure commendatur. Quærit S. Th. art. 9. utrum Scriptura sacra debeat uri metaphoris. Et art. 10. Utrum sub una littera habeat plures sensus: utrumque ad locum citatum de fide etiam remittimus.

TRACTATUS DE DEO ET DIVINIS ATTRIBUTIS.

Quia igitur principalis intentio hujus sacre Doctrinæ est Dei cognitionem tradere, non solum secundum quod est in se, sed etiam secundum quod est principium rerum & finis earum, & specialiter rationalis creaturæ, ad hujus Doctrinæ expositionem intendentes, 1. tractabimus de Deo. 2. De motu rationalis creaturæ in Deum. 3. De Christo, qui secundum quod homo via est nobis tendendi in Deum. Et hæc est partitio totius operis seu Summæ in tres partes. Sed, cum secunda nimium excreveret, divisa est in duas partes, quarum prima vocatur *Prima Secunda*, id est, prima pars secundæ partis: secunda dicitur *Secunda Secunda*, id est, secunda pars secundæ partis. (Hic g. 2. in Proem.)

DISSERTATIO I. DE DEI EXISTENTIA.

Div. Thom. Quæst. 2.

ARTICULUS I.

Utrum Deum esse, sit per se notum, vel demonstrabile?

Nota 1. Propositio per se nota dicitur, cujus veritas per se & sine medio a se distincto innotescit: sic Sol dicitur per se visibilis, quia se ipso, & non per medium magis lucidum, videtur. (Hic g. 2. art. 1. o.) Duplex distinguitur; per se nota quoad se tantum & non quoad nos est, quæ caret medio probativo a priori; & dicitur immediata, ut quando prædicatum includitur in ratione subjecti, tanquam ejus definitio seu pars definitionis, sed quidditas subjecti ex prima & communi terminorum apprehensione nobis non innotescit, sed indiget per aliquid nobis notius discurrendo demonstrari. Propositio per se nota quoad nos est, cujus veritas ex prima & communi terminorum apprehensione absque ullo discursu, sive a priori, sive a posteriori, nobis innotescit; quales sunt, quæ exprimuntur terminis notissimis & communissimis, ut *quodlibet est, vel non est: Totum est majus sua parte: nemo est enim, quantumvis stupidus, qui ex prima apprehensione non habeat notionem entis & non entis, totius & partis, proutdeque qui non concipiat quodlibet esse vel non esse; totum esse majus sua parte. Quæstio est itaque, utrum hæc propositio: *Deus est, sit per se nota, & quomodo? An quoad se tantum, an etiam quoad nos?**

Nota 2. Quosdam hic ulteriorem quæestionem magno apparatu movere: utrum sit nobis ingenta, seu innata Dei notio. Sed, cum per hanc innatam Dei notionem nihil aliud in-

telligat, quam quod sine discursu tametsi facili, ex sola ipsa terminorum apprehensione, mens sana & attenta intelligat Deum esse, sicut ex sola terminorum apprehensione sine discursu intelliguntur prima principia, *quodlibet est, vel non est; totum est majus sua parte*, ut explicat ipse Honoratus Tournely hujus notiois innatæ assertor hic art. 1. Quæstio hæc tanto astu ventilata coincidit cum hæc nostra: an hæc propositio, *Deus est sit per se nota quoad nos? Pro cuius resolutione.*

Dico 1. Hæc propositio, *Deus est*, est per se nota quoad se, non quoad nos; consequenter non est nobis innata Dei notio. (Ib.)

Probatur 1. pars: Illa propositio est per se nota quoad se, cujus prædicatum includitur in ratione subjecti tanquam ejus definitio aut pars definitionis, ut hæc, *homo est animal*; hoc ipso enim est immediata & caret medio probativo a priori: atqui existentia Dei sic includitur in ratione Dei; Deus enim est essentialiter suum esse, seu est necessario & essentialiter ens existens, ut probabimus infra: ergo. (Ibid.)

Si dicas, ex hac ratione sequi hæc propositiones, *Deus est bonus, Deus est justus*, & similes, etiam esse per se notas; quia Bonitas, Justitia, & alia attributa includuntur etiam in ratione Dei. R. Hæc & alia attributa includi in ratione Dei hoc sensu, quod a Deitate neque realiter neque formaliter distinguantur, attamen non sunt de primario conceptu Dei sicut ipsum esse; Deus enim, prout differt a creaturis, definitur *Ens per se existens*: unde esse per se constituit essentiam entis increati ut ultima ejus actualitas; non Bonitas, Sapientia, aut alia attributa.

Pro-

Probatur 2. pars: Illa propositio non est per se nota quoad nos, in qua quidditas subjecti ex prima, & communi apprehensione terminorum nobis non innotescit, sed indiget discursu, ut nobis innotescat: quin tunc non potest statim nobis innotescere, an prædicatum conveniat subjecto. Atqui quidditas Dei ex prima, & communi terminorum apprehensione non innotescit nobis, sed per discursum: ergo. Patet Minor; quia quid sit Deus, non intelligimus statim ac audimus hanc vocem, *Deus*, sicut ex profatione horum terminorum, totum & pars, ens & non ens, statim intelligimus quid sit totum, quid pars; quid sit ens, quid non ens; sed quid sit Deus per discursum & valde imperfectè intelligunt ipsi Sapientes: Ergo. (Ibid.)

Confirmatur: Illud est per se notum quoad nos, cujus oppositum nullus sanæ mentis cogitare potest, aut saltem de quo nemo serio dubitare potest, ut patet in primis principis, impossibile est idem esse, & non esse; bis tria sunt sex; totum est majus sua parte; quorum oppositum nemo unquam sanæ mentis, cogitavit, aut de eo serio dubitavit: atqui cogitari potest oppositum ejus quod est *Deum esse*, juxta illud Ps. 12. *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus*; imò ipsi Sapientes, & proli quandoque motus dubitationis indeliberatos de eo patiuntur: Ergo. (Ibid. in arg. s. e.)

Dico 2. Deum esse, est demonstrabile, non a priori seu per causas, sed a posteriori seu per effectus. Prima demonstratio dicitur demonstratio protæ quid. Secunda, demonstratio quia. Prima pars patet; quia Dei nullæ sunt causæ (Ibid. art. 2. o.)

Secunda pars prob. 1. Ex Scriptura Ps. 18. *Calli currant gloriam Dei.* Sap. 13. *A magnitudine speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit Creator horum videri.* Et ad Rom. 1. *Invisibilia Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas: ita ut sint inexcusabiles.* &c. (Ibid. in arg. s. c.)

2. Ratione; quia existentia causæ optimè demonstrari potest per effectum ab ea necessario dependentem, sicut per fumum demonstratur existentia ignis; atqui omnes creaturæ sunt effectus Dei, necessario ab ipso dependentes in esse & conservari: ergo. (Ibid. o.)

Si dicas, effectus finitos, quales sunt creaturæ, non exigere causam infinitam: Id concedo de causa secundaria, non de causa primaria, quæ sit omnium causa a nullo causata; hæc enim esse infinitam, necessarium est. Ad hæc autem esse deveniendum patebit ex sequenti articulo, in quo etiam solventur alie objectiones hinc pertinentes.

Solvuntur objectiones contra secundam partem primæ conclusionis.

Obijcies 1. Evertendo rationem fundamentalem D. Th. hæc propositio, *Deus est, vel non est*, est per se nota: atqui tamen quidditas subjecti in hac propositione non innotescit nobis nisi per discursum, sicut in hac, *Deus est*: ergo ruit fundamentum D. Thomæ.

R. D. Minorem: Atqui quidditas subjecti in hac propositione quoad rationem particularem & determinatam non innotescit nobis nisi per discursum, C. Minorem; quoad rationem communem proportionatam suo prædicato, N. Minorem & Conseq. Intendimus ergo cum S. Doctore, quod, ut aliqua propositio sit per se nota, quidditas subjecti debeat sine discursu cognosci, saltem secundum eam rationem, qua proportionatur suo prædicato; ita ut proportio talis subjecti ad prædicatum, & prædicati ad subjectum ex solis terminis statim innotescat: quod si hoc habeatur per discursum, tunc illa propositio non erit per se nota absolute, sed tantum sapientibus & discurrentibus. Porro in hac propositione, *Deus est, vel non est*, quidditas subjecti proit proportionata prædicato statim innotescit, quia sufficit illud cognoscere sub ratione communissima entis aut nihili; de utraque enim æque verificatur, *est, vel non est*. At in hac propositione, *Deus est*, quidditas subjecti ut proportionatur prædicato non statim nobis innotescit, quia ipsi proportionatur sub ratione entis particularis & determinati.

Obj. 2. Illa dicuntur per se nota quoad nos, quorum cognitio naturaliter nobis inest; atqui ex Damasceno l. 1. Orthod. fid. cap. 2. & 3. & aliis Patribus, quos magno numero congerunt DD. Vitase & Tournely, cognitio Dei naturaliter nobis est inserta: Ergo.

Huc argumento multiplex solutio adhiberi potest ex S. Th. (Ibid. ad 1.) 1. SS. Patres posse intelligi de cognitione Dei in aliquo communi, & sub quadam confusa ratione boni ut sic, seu beatitudinis: homo enim naturaliter desiderat beatitudinem, & quod naturaliter desideratur ab homine, naturaliter cognoscitur ab illo: sed hoc non est simpliciter cognoscere Deum esse, sed secundum quid tantum: sicut cognoscere venientem, non est simpliciter cognoscere Petrum, quamvis Petrus sit veniens. Unde etiam multi perfectum hominis bonum, Theol. Billuart. Pars Prima.

quod est beatitudo, existimant divitias, quidam voluptates, quidam autem aliquid aliud.

2. SS. Patres asserere, notionem Dei esse nobis innatam, quatenus per principia nobis innata discursu facili & omnibus obvio possumus cognoscere, Deum esse. (Opus. 70. q. 2. art. 3. ad 6. & q. 20. de verit. art. 12. ad 1.) Hæc est communior solutio, quam ipse Tournely oppositæ sententiæ patronus fateatur non esse improbandam.

3. Intelligi possunt SS. Patres de cognitione Dei per participationem seu similitudinem, in quantum, quacunquæ veritate cognita, Deus (cujus quacunquæ veritas est participatio & similitudo) aliquo modo cognoscitur. (In 1. d. 3. q. 1. a. 2. ad 1.)

Ex his inferes, Dom. Vitase a vero longè aberrasse, dum dixit universos Theologos, tum antiquos cum modernis, tum Catholicos cum heterodoxos, excipis Socinianis, notionem Dei nobis ingentam admisisse: cum ipse S. Thomas Theologorum Princeps, & alii communis cum ipso ipsam rejiciant.

Instabis multipliciter a ratione cum Vitase pro notione Dei innata. 1. Notio Dei est communis omnibus gentibus, & hominibus, sicut ipsa anima & natura: ergo censenda est animæ ingenta ab ipsa natura. 2. Si non sit congenita animæ Dei notio, eam anima efformavit ex sensibilibus; idea vero est sensibilis, cum sit finita, non potest representare Deum infinitum. 3. Deus est ens summè bonum & perfectum; atqui in nobis est a natura idea summi boni: ergo. 4. Innata est in omnium hominum animis ad religionem propensio: ergo & notio Numinis colendi: ergo.

R. Ad 1. posset negari Antecedens in ipsis laudati Theologi principis, qui hic in solutione 1. argumenti admittit veri nominis atheos esse posse, & multos id genus olim fuisse. Sed, dato Antecedente, N. Conseq. Ideo enim Dei notio est omnibus communis, non quia est ingenta, sed quia facillimè haberi potest, ita ut de Dei existentia non possit dari ignorantia invincibilis, ut probabimus infra. Ad 2. concedo, ideam finitam non posse representare infinitum quoad quid est, benè tamen quoad an est: & quomodo potest negare laudatus Auctor, ex sensibilibus posse haberi notitiam existentie Dei, cum id & Scripturæ & Patres ubique clamant? Ad 3. D. Minorem: est nobis a natura idea summi boni ut existens in mente nostra, transeat; ut existens a parte rei, N. Ad 4. N. esse in animis omnium hominum innatam ad religionem propensionem, sed eam oriri ex supposita cognitione Dei.

Obijcies 3. Illa propositio est per se nota quoad nos, cujus veritas ex prima apprehensione terminorum absque discursu innotescit; atqui talis est hæc propositio, *Deus est*: ergo. Prob. Minor. Nominem Dei statim intelligitur ex prima illius apprehensione & sine discursu id, quo majus & melius excogitari non potest; atqui id, quo majus & melius cogitari non potest, intelligitur statim ex prima apprehensione terminorum existere a parte rei: ergo. Prob. Min. majus & melius est existere a parte rei & intellectu, quam in intellectu tantum: ergo. Hoc argumento utitur S. Anselm. cap. 2. Prosologii.

R. N. Minorem: Ad probationem, primùm posset negari Major; forte enim ille, qui audit hoc nomen *Deus*, non statim intelligit significari aliquid, quo majus & melius cogitari non possit; id enim non est per se notum quoad nos, sed indiget demonstrari per discursum: unde fuerunt, qui crederent Deum esse corpus, scilicet Antropomorphitæ, quo tamen majus & melius cogitari potest, (Ibid. art. 1. ad 2.)

Sed data Majori, (Ibid.) nempe, quod quilibet, audito hoc nomine *Deus*, statim intelligat significari id, quo majus cogitari non potest, N. Minorem: Ex hoc enim non sequitur quod intelligat id, quod significatur per hoc nomen, esse in rerum natura, seu, ut dicunt, existere in actu exercito, sed existere dumtaxat in apprehensione intellectus, seu, ut dicunt, in actu signato: nec potest argui, quod sit in re, nisi supponatur id, quo majus cogitari non potest, esse ens reale seu possibile in rerum natura, quod non est per se notum, nec admissum a ponentibus Deum non esse; potest enim cogitari nihil hujusmodi esse, quo majus cogitari non potest, sed esse quid chimæricum & ens rationis, sibi illud gratis fingentis. Finge enim tibi chimæram necessario existentem, quid inde inferes? Existentiā esse de conceptu objectivo hujus chimære, seu existere in tua apprehensione & in actu signato, non vero existere a parte rei & in actu exercito. Ita in nostro casu. Unde quidam sic distinguunt Minorem: Id, quo majus cogitari non potest, intelligitur statim ex prima apprehensione terminorum existere a parte rei, si supponatur ut per se notum tale ens esse reale, seu possibile in rerum natura, C. Minorem: Si non supponatur ut per se notum tale ens esse reale, sed indiget probari aliunde, N. Minorem. Id autem indigere probari, constat; siquidem in eo probando desudant S. Thomas, & omnes Theologi.

B 2

Ad